

Nr 538.

Av herr Nilsson i Spånstad m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 112, angående löne- och pensionsreglering för lärare vid vissa statsunderstödda privata läroanstalter m. m.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 112 angående löne- och pensionsreglering för lärare vid vissa statsunderstödda privata läroanstalter upptages i anslutning till 1941 års lärarlönesakkunnigas utredning och förslag den 29 december 1950 rörande rektorstjänsterna vid vissa läroanstalter bl. a. frågan om avlöningsförhållandena för rektorerna vid de högre folkskolorna.

Den högre folkskolan är en typ av realskola. Sålunda tillämpas i regel samma kurs- och timplaner i den högre folkskolan som i motsvarande klasser vid de kommunala mellanskolorna och statens 4-åriga realskolor, och slutmålet för utbildningen är densamma, nämligen realexamen. Denna examen få de högre folkskolornas elever dock avlägga som privatister vid annan skola. För den högre folkskolans lärarpersonal äro uppställda praktiskt taget samma kompetensvillkor som för övriga högre skolor.

Högre folkskolor förekomma och upprättas speciellt på landsbygden. Sålunda voro höstterminen 1950 bland vårt lands 36 högre folkskolor 33 belägna på landsbygden. Högre folkskolor upprättas sällan utan avsevärda ekonomiska uppoffringar från vederbörande landskommuners sida, som önska påvisa, att bland bygdens ungdom underlag finnes för upprättande av realskola eller kommunal mellanskola.

I lönehänseende äro den högre folkskolans rektorer och lärare sämre ställda än övrig lärarpersonal inom det högre skolväsendet. Anledningen härtill torde hava varit, att den högre folkskolan ansetts mindre krävande, eftersom den icke varit examensskola. Det kan emellertid starkt ifrågasättas, om en sådan uppfattning är riktig. Såsom ovan framhållits föras eleverna fram till realexamen, ehuru avlagd vid annan skola. Det är alljämt erkänt, att förberedelse för privatistexamen ofta ställer större krav på förberedelsen än då examen avlägges vid egen skola och inför lärare, som haft tillfälle att under en längre tid följa eleverna. Härtill kommer emellertid, att pedagogisk sakkunskap numera hävdar, att undervisningen på en examensfri linje icke kan betraktas som mindre krävande än undervisningen på en examenslinje. Sålunda framhåller 1940 års skolutredning (SOU 1945:62, s. 11), när det gäller undervisningen vid de ifrågasatta examenslinjerna på real-

skolestadiet, att även på de examensfria linjerna undervisningen i de teoretiska läroämnena ställer stora anspråk på lärarens insikter och metodiska skolning, och den får icke betraktas som mindre krävande än på examenslinjerna.

Här må vidare påpekas, att riksdagen på grundval av Kungl. Maj:ts proposition nr 155 angående anställnings- och avlöningsförhållanden för vissa skolor i försöksdistrikt kommer att få ta ställning till ett förslag, där det ansetts berättigat, att försöksskolornas lärare, oaktat försöksskolorna icke leda fram till någon officiell examen, placeras i paritet med ämneslärare vid realskolor och kommunala mellanskolor, med vilka lärare de äro att jämföra med avseende på kompetens.

Den i förhållande till övriga högre skolor sämre löneställning, som den högre folkskolans lärarpersonal varit och är underkastad, har medfört, att dessa skolor "icke ha någon möjlighet att hävda sig i den hårdnade konkurrensen, i synnerhet som kompetenskraven äro praktiskt taget desamma i denna skolform och de kommunala mellanskolorna. Om icke snar förbättring av lönerna för lärarna åvägbringas riskerar man, att undervisningen vid de högre folkskolorna kommer att bryta samman". (Läroverkens krisutredning i betänkande den 20 februari 1951 angående åtgärder för avhjälpande av ämneslärarbristen vid de högre skolorna i övre och mellersta Norrland.) I citerade utredning förebringas uppgifter angående lärarbristen i november 1950 i procent av antalet veckotimmar i läroämnena inom olika skoltyper. Störst är underskottet på kompetenta lärare i den högre folkskolan, där bristen uppgår till 37 procent för hela landet och 47 procent för övre och mellersta Norrland. Det torde vara uppenbart, att när omkring hälften av all undervisning på åtskilliga håll bestrides av lärare utan fullgod kompetens, i varje fall rektorstjänsterna måste vara besatta med kvalificerade lärare, som bl. a. kunna tillhandagå sina mindre kompetenta kolleger med råd och anvisningar.

I denna situation framföres emellertid i propositionen nr 112 ett förslag, som för de högre folkskolornas del praktiskt taget omöjliggör nyrekrytering av adjunktskompetenta rektorer. Propositionen utgår visserligen ifrån, att reciprocitet skall gälla mellan olika skolformer — statliga, kommunala och privata — samt att endast *ordinarie* lärare skall ifrågakomma till rektorat. Man ställer sig emellertid frågande till hur detta skall fungera i praktiken. En ordinarie lärare, adjunkt vid ett statligt läroverk eller vid en kommunal mellanskola, är placerad i 26 lönegraden med slutlöneklass 29. Förordnas vederbörande till rektor vid högre folkskola, placeras han i alldeles övervägande antalet fall (ca 90 procent) enligt propositionen i lönegraden Cb 2, som motsvarar 28 löneklassen. Rektor får alltså en löneklass mindre än vad han räknar

med som ordinarie lärare vid en kommunal mellanskola eller statlig realskola.

Härtill kommer, att enligt propositionen större krav äro avsedda att uppställas för de högre folkskolornas del med avseende på elev- och klassantal än för övriga högre skolor för att rektor skall uppnå viss löneställning.

Då det förefaller oss angeläget att på allt sätt motverka landsbygdens utarmning i kulturellt hänseende och vi hävda, att landsbygdens ungdom har samma rätt till fullgod undervisning av kompetenta lärare, mena vi, att rektorernas vid de högre folkskolorna lönefråga måste lösas på sådant sätt, att lösningen bidrar till att avhjälpa eller åtminstone icke förvärra katastrofhotet för de högre folkskolornas del. Detta torde endast kunna ske genom att lönerna vid de högre folkskolorna ställas i relation till de löner för rektorer, som äro avsedda att utgå vid övriga högre skolor (statliga realskolor och kommunala mellanskolor).

Vi föreslå därför, att riksdagen måtte besluta,

att de högre folkskolornas rektorer skola placeras efter ett system, som överensstämmer med de principer, som tillämpas för övriga rektorer inom det högre skolväsendet. Detta synes böra innebära, att rektorer vid högre folkskolor i nuvarande grupperna II—III placeras i lönegrad Cb 7 och rektor vid skola, tillhörande grupp I, i lönegrad Cb 6.

Stockholm den 6 april 1951.

Hj. R. Nilson
i Spånstad.

Jean Braconier.

Nils Nestrup.

Ruth Hellström.